

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 08.11.2006, sp. zn. 8 Tdo 1262/2006, ECLI:CZ:NS:2006:8.TDO.1262.2006.1

Číslo: 52/2007

Právní věta: Uložení dohledu probačního úředníka podle § 93 odst. 1 písm. a) zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, ve znění pozdějších předpisů, dítěti mladšímu patnácti let, které se dopustilo činu jinak trestného, nebrání skutečnost, že v době rozhodování soudu pro mládež o tomto opatření se dítě již nachází ve výkonu ústavní výchovy nařízené podle § 46 odst. 1 zákona o rodině. Současný výkon ústavní výchovy a dohledu probačního úředníka tedy obecně nelze vyloučit (srov. přiměřeně rozhodnutí č. 3/2007 Sb. rozh. tr.). Závěr, zda v konkrétním případě bude nutno uložit dohled probačního úředníka i dítěti mladšímu patnácti let, které se již nachází v ústavní výchově, a že je tedy namíste souběžné působení obou těchto institutů, ovšem musí vycházet ze zjištění, zda uložení dohledu probačního úředníka je potřebné z hlediska naplnění účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 08.11.2006

Spisová značka: 8 Tdo 1262/2006

Číslo rozhodnutí: 52

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Usnesení

Hesla: Opatření ve věcech dětí mladších patnácti let

Předpisy: § 93 odst. 1 písm. a) z. s. m.

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud jako soud pro mládež v právní věci nezl. M. M., zastoupeného opatrovníkem Mgr. V. R., advokátem, AK B., zrušil usnesení Krajského soudu v Brně, soudu pro mládež, ze dne 23. 5. 2006, sp. zn. 4 Rodo 6/2006, a rozsudek Okresního soudu v Hodoníně, soudu pro mládež, ze dne 20. 2. 2006, sp. zn. 3 Rod 31/2005, a věc vrátil Okresnímu soudu v Hodoníně, soudu pro mládež, k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Okresní státní zastupitelství v Hodoníně podalo dne 18. 11. 2005 k Okresnímu soudu v Hodoníně, soudu pro mládež, v právní věci dítěte mladšího patnácti let (dále též jen „nezletilý“) M. M. návrh na uložení opatření podle § 90 odst. 1 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, a to dohledu probačního úředníka podle § 93 odst. 1 písm. a) zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech

mládeže. Návrh odůvodnilo tím, že policejní orgán Okresního ředitelství Policie České republiky v Hodoníně, služby kriminální policie a vyšetřování, usnesením ze dne 4. 11. 2005 podle § 159a odst. 2 tr. ř. z důvodu podle § 11 odst. 1 písm. d) tr. ř. odložil trestní stíhání nezletilého M. M. pro trestný čin výtržnictví podle § 202 odst. 1 tr. zák. a pokus trestného činu ublížení na zdraví podle § 8 odst. 1 k § 221 odst. 1 tr. zák., a to vzhledem k věku nezletilého.

Předmětného činu jinak trestného se měl nezletilý dopustit tím, že dne 5. 10. 2005 kolem 7.30 až 7.45 hod. v H. po předcházejícím fyzickém útoku ze strany mladistvého D. M. a J. M. fyzicky napadl na zemi již ležícího nezletilého M. N. tím způsobem, že jej udeřil pěstí nejméně jedenkrát do obličeje a třikrát do paží, a když si napadený kryl obličej rukama, nejméně čtyřikrát do něj kopl nohou obutou ve sportovní obuvi do oblasti stehen a zad, přičemž v důsledku útoku všech jmenovaných nezletilý M. N. utrpěl zranění pohmožděním tváře vpravo, které si vyžádalo lékařské ošetření bez omezení v běžném způsobu života.

Okresní soud v Hodoníně, soud pro mládež, o tomto návrhu okresního státního zastupitelství rozhodl rozsudkem ze dne 20. 2. 2006, sp. zn. 3 Rod 31/2005, tak, že podle § 93 odst. 7 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže upustil od uložení opatření nezletilému M. M.

Citované rozhodnutí napadlo Okresní státní zastupitelství v Hodoníně odvoláním, z jehož podnětu Krajský soud v Brně, soud pro mládež, usnesením ze dne 23. 5. 2006, sp. zn. 4 Rodo 6/2006, potvrdil rozhodnutí soudu prvního stupně a rozhodl o nákladech řízení. Jak vyplývá z odůvodnění tohoto usnesení, odvolací soud neměl pochyb o tom, že se nezletilý M. M. dopustil popsáním jednáním činu jinak trestného, a s poukazem na zákonné podmínky ustanovení § 93 odst. 1 a § 1 odst. 2 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, shledal rozhodnutí soudu prvního stupně správným, pokud upustil od uložení opatření nezletilému. Odvolací soud poukázal zejména na zprávu Městského úřadu v H., odboru sociálních věcí a zdravotnictví, z níž vyplynulo, že pro výchovné problémy s nezletilým bylo usnesením o předběžném opatření Okresního soudu v Hodoníně ze dne 19. 10. 2005 rozhodnuto o svěření nezletilého do péče Dětského diagnostického ústavu v B., přičemž nezletilý byl v mezidobí přemístěn do Dětského domova se školou v J. Odvolací soud zmínil rovněž ústní vyjádření ředitele tohoto dětského domova pronesené u jednání odvolacího soudu, podle něhož se u nezletilého vyskytují krátkodobé útoky, avšak pokud je v domově, žádné problémy s ním nejsou. Odvolací soud dále poukázal na zásady stanovené zákonem pro uložení dohledu probačního úředníka a s odkazem na vyjádření ředitele Dětského domova se školou v J. učinil závěr, že není nutné přijímat žádné opatření uvedené v § 93 odst. 1 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, protože konstruktivní metodu převýchovy a jiného pozitivního ovlivňování chování nezletilého, která je založena na kombinaci prvků kontroly, pomoci a poradenství spojených s pravidelným sledováním chování nezletilého v prostředí, v němž žije, zajišťuje již pobyt nezletilého v zařízení pro výkon ústavní výchovy, kam byl umístěn na základě rozhodnutí Okresního soudu v Hodoníně ze dne 19. 10. 2005.

Proti tomuto usnesení odvolacího soudu podalo Okresní státní zastupitelství v Hodoníně včas dovolání zaměřené proti výroku, jímž byl potvrzen rozsudek soudu prvního stupně, a to s odkazem na dovolací důvod podle § 241a odst. 2 písm. b) o. s. ř., tj. že rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci. Dovolatel se neztotožnil především s argumentem odvolacího soudu, podle něhož je nadbytečné vydávat rozhodnutí o uložení dohledu probačního úředníka v době, kdy nezletilý vykonává ústavní výchovu. Dovolatel zastává opačný názor a zdůraznil, že nařízení ústavní výchovy podle zákona o rodině a uložení opatření podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže upravují rozdílné zákony, pro oba typy opatření jsou stanoveny jiné podmínky a každé z těchto opatření směřuje ke splnění odlišného účelu. Dovolatel současně odkázal na usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. [8 Tdo 185/2006](#), jehož závěry lze použít i pro vyjádření vzájemného vztahu ústavní výchovy a dohledu probačního úředníka. Svůj názor o nesprávnosti

rozhodnutí potvrzujícího upuštění od uložení opatření nezletilému M. M. dovolatel opřel též o neúplnost podkladů, na základě kterých soudy rozhodovaly, a vytkl odvolacímu soudu, že za dostačující považoval rozsah důkazů provedených Okresním soudem v Hodoníně při jednání dne 20. 2. 2006, aniž by podrobně přezkoumával poměry nezletilého a jeho rodiny nebo jeho další chování ve škole, v domácím prostředí, na veřejnosti apod. V závěru dovolatel navrhl, aby Nejvyšší soud jako soud pro mládež na základě podaného dovolání zrušil napadená rozhodnutí soudů prvního a druhého stupně a aby vrátil věc soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 96 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, § 10a o. s. ř.) po zjištění, že dovolání bylo podáno proti pravomocnému usnesení odvolacího soudu oprávněnou osobou (účastníkem řízení) v zákonné lhůtě, a po posouzení přípustnosti podaného dovolání dospěl k těmto závěrům.

Podle § 93 odst. 7 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže může soud pro mládež upustit od uložení opatření, postačuje-li k dosažení účelu zákona o soudnictví ve věcech mládeže projednání činu dítěte státním zástupcem nebo před soudem pro mládež. Z dikce tohoto ustanovení vyplývá možnost, aby bylo řízení o uložení opatření ukončeno upuštěním od uložení opatření, a to za splnění jediné podmínky, že účelu zákona bylo dosaženo již projednáním činu dítěte státním zástupcem nebo soudem pro mládež.

Z hlediska podmínek ustanovení § 93 odst. 7 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, je s poukazem na účel zákona nezbytné posuzovat, zda i za situace, že opatření nebude ukládáno, budou přesto splněny všechny jeho vymezené funkce, tedy že již samotné projednání činu dítěte mladšího 15 let státním zástupcem nebo před soudem pro mládež bude dostačující a zajistí to, k čemu má účinně přispět některé z opatření, které by jinak bylo uloženo, tedy aby se dítě nadále zdrželo páchaní protiprávních činů, našlo si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispělo k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem.

Uváží-li se shora popsaná hlediska, na jejichž podkladě odvolací soud vydal napadené rozhodnutí, je zřejmé, že nepostupoval důsledně podle těchto principů. Řádně totiž neobjasnil poměry nezletilého M. M., které jsou jedním z rozhodujících předpokladů pro správné posouzení všech podstatných právních okolností, a soustředil se toliko na skutečnost, že nezletilý již vykonává ústavní výchovu. Jedině z tohoto důvodu pak podle odvolacího soudu nejsou splněny zákonné podmínky pro uložení opatření podle § 93 odst. 1 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, konkrétně pro uložení dohledu probačního úředníka podle § 93 odst. 1 písm. a) zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.

Nejvyšší soud se s tímto závěrem neztotožnil a nepovažuje ho za správný, protože byl učiněn paušálně bez toho, aby byly vzaty v úvahu všechny významné skutečnosti.

Dohled probačního úředníka lze uložit dítěti mladšímu 15 let podle § 93 odst. 1 písm. a) zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, a blíže ho upravuje ustanovení § 93 odst. 4 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, které vychází z jeho účelu, významu a způsobu jeho výkonu s odkazem na obecná ustanovení podle § 16 odst. 1 a 2 a § 80 odst. 1, 3, 4 a 5 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže; přitom probační úředník při výkonu dohledu také pravidelně navštěvuje dítě mladší 15 let, nad nímž vykonává dohled, v jeho bydlišti a ve škole.

Jak plyne z těchto ustanovení, podstatu dohledu probačního úředníka tvoří metoda založená na převýchově dítěte mladšího 15 let a na dalším vhodném ovlivňování jeho chování. Takovéto působení se provádí formou kontroly, pomoci a poradenství. Účelem dohledu probačního úředníka je sledování a kontrola chování dítěte zaměřená na zajištění ochrany společnosti a snížení možnosti opakování

trestné činnosti, rovněž i na odborné vedení a pomoc s cílem zajistit, aby v budoucnu vedlo řádný život. Je tak patrné, že těžiště probačního dohledu spočívá ve vztahu k dítěti mladšímu 15 let zejména v péči o něj a v pomoci s řešením jeho problémů, jež ve svém souhrnu podmiňovaly jeho selhání vyúsťující ve spáchání činu jinak trestného. Zřejmý důraz je podle těchto zásad kladen na osobní a individuální přístup posilující sociální i osobní postoje dítěte.

Podle § 46 odst. 1 zák. o rodině může soud nařídít ústavní výchovu, jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo vážně narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě, nebo jestliže z jiných vážných důvodů nemohou rodiče výchovu dítěte zabezpečit. Jestliže je to v zájmu nezletilého nutné, může soud nařídít ústavní výchovu i v případě, že jiná výchovná opatření nepředcházela.

Jak vyplývá z dikce tohoto ustanovení, řeší velice závažný zásah státu jednak do života dítěte, jednak i do práv jeho rodičů, neboť umožňuje vystupňování ingerence státních orgánů do soukromoprávních vztahů s cílem zajistit blaho dítěte. Z těchto důvodů je také možnost nařízení ústavní výchovy vázána jen na přesně stanovené podmínky. Především přichází v úvahu za situace, pokud je výchova nezletilého dítěte vážně ohrožena, což nastává tehdy, jestliže rodiče zanedbávají dítě po stránce výchovné, citové, materiální, hygienické apod.; zde jde o funkci nápravnou. Druhým důvodem je vážné narušení výchovy dítěte závadnými projevy vlastních rodičů nebo dalších osob, s nimiž se stýká, výchovou nezpůsobilých rodičů, jejich asociálním chováním, vlivy širšího rodinného prostředí apod. Posledním důvodem jsou jiné závažné důvody, pro které rodiče nemohou zabezpečit výchovu nezletilého dítěte, např. jde-li o rodiče, kteří jsou nemocní, invalidní, dlouhodobě nepřítomní nebo zemřeli atd., nebo i tehdy, jestliže dítě samo trpí zdravotními problémy, které nejsou schopni rodiče v rámci své výchovy vyřešit.

S ohledem na všechny uvedené zásady, podle nichž se rozhoduje o ústavní výchově dítěte, stejně i na způsob jejího výkonu je nutné zdůraznit, že se jedná o náhradní a kolektivní výchovné prostředí, v němž se dítě nachází, a je tudíž nutné z tohoto hlediska přistupovat i k výkladu institutu ústavní výchovy dítěte ve vztahu k účelu a smyslu, k němuž směřuje dohled probačního úředníka, jak byl rozveden výše.

Vycházejí z těchto přístupů v působení státu na výchovu a vývoj dítěte, nelze jen s odkazem na uvedená obecná zákonná vymezení obou institutů shledávat, že by na základě formálně zákonem stanovených podmínek byla vyloučena možnost jejich současného působení na dítě mladší 15 let.

Jestliže je totiž ústavní výchova náhradním kolektivním zařízením, v němž je dítě dočasně umístěno, jde o prostředí, kde po dobu trvání této ústavní výchovy trvale žije a realizuje všechny své běžné životní potřeby. V takovém zázemí, které simuluje jeho domácí prostředí, je však dítě ovlivněno kolektivními přístupy k řešení nejenom všech základních funkcí, ale i individuálních zájmů, a nelze nevidět, že právě osobní potřeby, prožitky, pocity atd. dítěte mladšího 15 let jsou determinovány kolektivním charakterem výchovného prostředí. Jak je obecně známo, v důsledku výkonu ústavní výchovy, která může jen stěží nahradit rodinné prostředí, je velmi složité zapojení dětí vycházejících z těchto kolektivních zařízení do běžného života.

Některé z těchto negativních dopadů na vývoj dítěte mladšího 15 let umístěného v ústavní výchově by bylo možné odstranit (pokud jsou k tomu splněny další zákonné podmínky) právě prostřednictvím dohledu probačního úředníka podle § 93 odst. 1 písm. a) zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, který podle § 80 odst. 2, 3 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, dohlíží na plnění povinností uložených dítěti mladšímu 15 let, pravidelně takové dítě navštěvuje v jeho bydlišti, na pracovišti a ve škole, poskytuje mu potřebnou pomoc při řešení jeho výchovných problémů a případně i vhodné poradenství.

Při srovnání a zdůraznění cílů a významu každého z těchto dvou právních institutů lze dojít k závěru, že se vzájemně nevylučují, ale naopak by jimi bylo možné, a to i za jejich současného výkonu, dosáhnout pozitivních výsledků při působení na chování dítěte mladšího 15 let, které se dopustilo činu jinak trestného. Tímto spojením lze vhodně kumulovat pozitivní účinky, které se od každého z těchto institutů očekávají, když ústavní výchovou dochází k odstranění přímého vlivu negativních faktorů vedoucích ke kriminálním tendencím v postojích dítěte a dohledem probačního úředníka se realizuje odborné pozitivní vedení, které se vyznačuje potřebnou motivací k tomu, aby dítě mladší 15 let, jež se dopustilo činu jinak trestného, vedlo život v souladu s obecně závaznými normami a aby se v budoucnu chovalo řádně. Je jím též zajištěna konkrétní pomoc při řešení příčin spáchaného činu jinak trestného. Zejména má však v kolektivním prostředí ústavní výchovy význam individuální přístup směřující k zajištění podmínek pro znovuzачlenění dítěte mladšího 15 let do běžného a řádného života a k vytvoření předpokladů pro jeho další pozitivní osobní i sociální vývoj.

Na základě těchto obecných hledisek Nejvyšší soud konstatuje, že není vyloučena možnost, aby při nařízené ústavní výchově podle § 46 odst. 1 zák. o rodině byl dítěti mladšímu 15 let, které se dopustilo činu jinak trestného, uložen i dohled probačního úředníka podle § 93 odst. 1 písm. a) zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Tento závěr ovšem platí v obecné rovině. V konkrétních věcech je vždy nezbytné posuzovat všechny zjištěné okolnosti významné z hlediska projednávaného případu a zkoumat pečlivě důvody, na jejichž podkladě došlo k uložení ústavní výchovy, a poměry dítěte mladšího 15 let včetně jeho osobnostních rysů a posoudit, zda vzájemné působení těchto dvou institutů je žádoucí a zda nařízením dohledu probačního úředníka podle § 93 odst. 1 písm. a) zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, bude splněn účel zákona o soudnictví ve věcech mládeže.

Pokud jde o nyní projednávanou věc nezletilého M. M., podle názoru Nejvyššího soudu se soudy pro mládež nižších stupňů dostatečně nezabývaly všemi rozvedenými skutečnostmi a bez objasnění potřebných okolností (paušálně) učinily závěr, že pokud nezletilý vykonává ústavní výchovu podle § 46 odst. 1 zák. o rodině, je vyloučeno uložit i opatření v podobě dohledu probačního úředníka podle § 93 odst. 1 písm. a) zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, a takto postupovaly, aniž by se podle shora uvedených hledisek a souvislostí důsledně zabývaly tím, zda jsou splněny podmínky ustanovení § 93 odst. 7 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, pro upuštění od uložení opatření.

Nejvyšší soud pak s odkazem na odůvodnění napadeného rozhodnutí a s ohledem na obsah připojeného spisu uzavřel, že nebyly řádně zkoumány zejména poměry nezletilého M. M., a z důvodů v rozhodnutí podrobně rozvedených učinil závěr, podle něhož zatím nebylo najisto postaveno, zda pro nezletilého je již samotné projednání věci takovým poučením a dostatečnou reflexí, aby už nebylo nutné jiné působení (viz přiměřeně usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 2. 2006, sp. zn. [8 Tdo 185/2006](#), publikované pod č. T 893 v Souboru trestních rozhodnutí Nejvyššího soudu, sešit č. 26).

Protože Nejvyšší soud shledal, že napadené rozhodnutí trpí uvedenými vadami a soud odvolací ani soud prvního stupně jako soudy pro mládež neposoudily řádně všechny právní aspekty vyplývající z ustanovení § 93 odst. 1 písm. a) zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, a § 46 odst. 1 zák. o rodině, je podané dovolání důvodné. Nejvyšší soud proto zrušil obě rozhodnutí soudů nižších stupňů a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení, v němž bude nutné doplnit dokazování v tom směru a rozsahu, který dovolací soud v rozhodnutí podrobně rozvedl, s tím, že teprve poté bude možno uvážit s důrazem na účel zákona o soudnictví ve věcech mládeže, zda jsou splněny podmínky § 93 odst. 7 zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, pro upuštění od uložení opatření, anebo bude vhodné uložení dohledu probačního úředníka podle § 93 odst. 1 písm. a) zák. č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže.